

HERBERT TINGSTEN I SÖDERN

För 100 år sedan avskaffades slaveriet Nu är friheten på marsch — långsamt

Herbert Tingsten har nyligen besökt USA och gjort en resa i Södern. Han inleder här en serie artiklar i vilken han skildrar utvecklingen i rasfrågan under de senaste åren och den aktuella situationen.

FÖR HUNDRA år sedan, den 1 januari 1863, proklamerade Abraham Lincoln, ännu i dag det största namnet i den amerikanska legenden, neger-slaveriets avskaffande i de upproriska staterna. Booker Washington, negerledaren framför andra i slutet av 1800-talet, har beskrivit hur ryktet om det stora som hänt spred sig i Söderns negerhyddor, hur slavarerna, ofta beskrivna som nöjda med sin lott och fyllda av kärlek till sina vita herrar, sjöng de gamla psalmerna om frigörelse och frälsning med ny tillförsikt — de behövde inte vänta på döden och himmelen för att bli fria och lyckliga. Det århundrade som följt har präglats av besvikelser, kompromisser, gemenheter, förräderier, tragedier, men också, särskilt de senaste årtiondena, av förbättringar och infriande av förhoppningar. I denna och några följande artiklar skall jag stanna vid utvecklingen sedan jag senast var i USA och vid läget i dag.

I de artikelserierna jag skrivit efter kriget om rasfrågan i USA — särskilt 1947 och 1958 — har de stora och ofta oväntade framstegen betonats; samtidigt har jag framhåvt det förtryck och den segregation som bestått och hur långsamt likställighetskravet vinner terräng. Då jag efter nära fem år nyligen kommer till USA och reser i Södern är det allmänna intrycket likartat. Men situationen synes mig vara mera hoppfull än vid våren 1958. Då var den vita reaktionen mot de grundläggande unionslagen om likställighet i fråga om mellanstatliga kommunikationer, rösträtt, skolor och mycket annat — på sin höjdpunkt; då har den av allt att döma kulminerat och negrernas marsch mot friheten (likställigheten) återigen fått sväng och fart. År 1953 gav för negrernas rättigheter inriktade organisationer parollen "frihet 63" (alltså hundra år efter Lincolns emancipationsförklaring); det målet har inte vunnits, men man kan fira jubileet i känslan av att segern är tryggad. I Folkkräkningen år 1960, och till dess knutna undersökningar, ger utgångs upplysningar om negrernas tillstånd. Det antal som räknas som negrer (i vissa stater behövs blott

Den viktigaste amerikanska organisationen i kampen för negrernas likställighet är NAACP. En av dess ledande män, Jackie Robinson, visar här organisationens nya paroller i medlemsvärningen.

"en droppe negerblod") har stigit till nära 19 miljoner; negrerna har något större nativitet än de vita, och deras andel av befolkningen har mellan 1950 och 1960 ökat från 10 till 10,5 procent. Utflytningen till norr har fortsatt, och därigenom har miljoner negrer kommit ifrån de svårare formerna av olikställighet och segregation. År 1910 bodde 90 procent av negrerna i det egentliga Södern (de 11 stater som bröt sig ut ur unionen 1860—1861), 1950 nära två tredjedelar, 1960 litet mer än hälften (10 miljoner negrer mot 33 miljoner vita). Negrernas koncentration till Nordösterns storstäder är utomordentligt stark; det har beräknats att i städer som New York, Chicago och Detroit negrerna om tio eller tjugو år kommer att bilda majoriteten i de "inre" städerna, medan de vita söker sig till förstäderna. Miljoner negrer har de senaste årtiondena övergått från jordbruk till arbete i industri- och serviceyrken. Klass-

skiktningen bland negrerna blir alltmer markerad. Enligt en undersökning finns minst 25 negermiljonärer och över 10 000 med inkomster på över 15 000 dollar; en negerprofessor bland mina bekanta gissar att nästan alla hans umgängesvänner förtjänar mellan 20 000 och 40 000 dollar. Men genomsnittligt är negern fattig, med något mer än hälften av de vitas medelinkomst. Det bör nämnas att korrelationer mellan nationalitet och religion å ena sidan, ekonomisk ställning å den andra, är vanliga i Amerika: "polska" amerikaner har lägre inkomst än tyskfättlingar, katoliker än protestanter och framför allt judar, baptister än kongregationalister och presbyterianer.

Vilka förändringar har skett under de senaste åren? Jag kan inte gå in på alla områden och inte alla på detaljer; jag stannar vid några huvuddrag i utvecklingen. Utmärkta redogörelser finns. För ett år sedan publicerade en av presidenten tillsatt kommitté för

"civil rights" en utomordentligt undersökning i sex volymer. En särskild organisation följer skolfrågan och rapporterar varje månad alla nyheter i "Southern School News". Den viktigaste organisationen för likställighetsarbetet, omfattande både vita och negrer, NAACP (National Association for the Advancement of Colored People, med 400 000 medlemmar) publicerar en tidskrift och därjämte speciella framställningar i böcker och broschyrer.

Enligt unionsförfattningen har negrerna rösträtt, men denna rätt har genom lagar, påtryckning och våld länge varit en fiktion i Södern. Efter kriget har genom unionella domstolsutslag, unionell lagstiftning och enskild propaganda läget blivit ett annat. Nu kan det beräknas att i Södern bortåt tredjedelen av dem som fyller rösträttsvillkoren verkligen har rösträtt, mellan 1,3 och 1,5 miljoner. Sedan 1958 års val har förändringen inte varit stor; kanske har ne-

gerrösternas antal ökat med tio procent. Likställighetsorganisationerna arbetar för närvarande särskilt på detta problem.

För att förstå situationen måste man ha klart för sig att i USA de som önskar rösträtt måste registrera sig för att erhålla denna rätt; detta är en av förklaringarna till det utomordentligt låga valdeltagandet bland de i princip röstberättigade (maximum 64,5 procent av de "principiellt" röstberättigade vid 1960 års presidentval). Då negrerna hindras att rösta sker det främst genom att de hindras att registrera sig. Man uppställer krav i fråga om legitimation och kvalifikationer (någon kunskap om författningen exempelvis) som är svårare att uppfylla, särskilt då tjänstemännen trakasserar de färgade. Men därjämte används hot, någon gång våld, främst ekonomiska påtryckningsmedel. Särskilt i områden där negrerna är talrika löper de risker vid registrering eller vägras att registrera sig. Detta förklarar, som rättighetskommittén visar, att i 23 grevskap med negermajoritet ingen enda neger är registrerad; i Mississippi, där negrerna utgör 38 procent av befolkningen i rösträttsåldern, är blott 6 procent registrerade, och i Alabama är motsvarande siffror 26 och 7 procent. I många grevskap är negrerna huvudsakligen lantarbetare eller statäre (share-croppers) och kan inte tänkas söka registrering i strid mot de vita herrarnas order.

År 1954 fällde unionens högsta domstol det grundläggande utslaget om desegregation i undervisningen: all legal uppdelning i vita och svarta skolor förklarades grundlagsstridig. Utslaget ansågs av många vara den viktigaste insatsen för likställighet sedan inbördeskriget och rekonstruktionsperioden. Vid denna tid var segregation i skolorna påbjuden i sju ton stater. De vitas ovilja mot att ålyda domstolsutslaget var på många håll stark och fick organisatoriskt uttryck i bildande av sk medborgarråd för att motverka desegregationen; en rad stater antog beslut som förklarade domstolsutslaget ogiltigt, sökte bevara segregationen i andra former och försvårade tillämpning av likställighetsprincipen. Det gick saktare än man väntat, och fortfarande, efter nära nio år, är den stora reformen endast partiellt genomförd. För fem år sedan hade dese-

gregation påbörjats i tio av de sjutton staterna. Hela den djupa Södern vägrade att följa högsta domstolens anvisningar. Nu har ytterligare framsteg gjorts. Blott i tre stater med en ovanligt stor negerminoritet har ingenting gjorts för integration (desegregation) av skolorna: Syd-Carolina, Alabama och Mississippi. I flera stater har demonstrationer och våldshandlingar beledsagat desegregationen, och vid två tillfällen har presidenten måst sända unionella trupper till en tredskande stat för att få

högsta domstolens utslag respekterade. Första gången var i Little Rock, Arkansas, 1957, andra gången i Oxford, Mississippi, i oktober i år; vid det sistnämnda tillfället gällde det att få en negerstudent inskriven vid statsuniversitetet. I de stater där integration påbörjats har den blott delvis ge-

nomförts. Av över 6 000 skoldistrikt i de sjutton staterna beräknas i höst omkring 4 000 vara integrerade, men endast 7 procent av negerungdomen torde gå i blandade skolor — delvis på grund av att vita och svarta ofta är bosatta inom skilda lokala områden.

På alla punkter kan samma tendens konstateras — framsteg, men under starkt motstånd och med stort dröjsmål. Under Kennedys presidentur har flera negrer fått unionella ämbeten av vikt än tidigare — under skarp kritik av presidentens partivänner i sydstaterna. Inom storstäderna är betydande områden genom avtal och konvention stängda för de svarta, och dessa är hänvisade till ett slags getton; till Kennedys vallöften hör utfärdandet av en presidentiell förordning som förbjuder diskrimination i bostäder, byggda med stöd av unionella lån. Trafikmedel, hotell, nöjeslokaler blir mer och mer upplåtna för alla, men på många håll i Södern är svarta utestängda. Principen om likställighet i fråga om anställning och anställningsvillkor vinner terräng, men en del företagare och fackföreningar tillämpar diskriminering. Rättssäkerheten för negrer i Södern är ojämförligt större än förr, och lynchningar förekommer inte, men fortfarande är, såsom rättighetskommittén klarlägger, likhet inför lagen ett ideal och inte en realitet.

I de städer som jag besökt flera gånger slår det mig vilka förändringar som inträtt. Jag tar som exempel Atlanta, Georgia, en av Söderns största städer. Sedan 1958 har bland annat följande hänt: I en del skolor går svarta och vita tillsammans, alla trafikmedel är tillgängliga för alla, negrer får äta i de stora varuhusen, vita kan fraktas av svarta taxichaufförer och tvärtom (detta var förbjudet ännu för ett år sedan), negerrösterna påstås vara avgörande för valutgången i några distrikt, politiker som tidigare svor att bevara "det vita väldet" talar nu om moderationens värde. Men ändå är det långt kvar till likställighet: så, för att blott ta ett par exempel, är de flesta skolor fortfarande segregerade, bättre hotell och restauranger, nöjeslokaler och badplatser stängda för negrer.

Rättighetskommittén sammanfattar läget: "Framstegen har varit betydande. Flera människor kan mera helt än någonsin förr utöva sina rättigheter som amerikanska medborgare. Det amerikanska folket blir alltmer medvetet om att uttryck för tro på människovärdet har mening blott om de är realiteter för alla människor i alla livets förhållanden. Klyftan mel-

lan löftet om frihet och dess uppfyllelse är mindre djup i dag än den någonsin varit... Men klyftan består. I 1961 års snabbt skiftande värld synes denna klyfta vid och djup och kravet på dess utplånande mera angeläget än någonsin förr. Kanske beror det på att ju närmare vi kommer förverkligandet av våra ideal, desto mera påtagliga och oroande är de brister som kvarstår. Vidare har händelserna i världen aktualiserat frågan om hur Amerika tillämpar sina principer. Framträdandet av nya, icke-vita folk i Afrika och Asien gör inte en orättvisa mera orättfärdig, men därigenom blir handlingen för att nå rättvisa mera trängande."